

The Justifications for The Right to Rebel against Tyranny in The Political Theory of Thomas Paine^{*}

Saksit Karlars^{**}

(Received Date: August 15, 2023, Revised Date: November 16, 2023, Accepted Date: November 20, 2023)

Abstract

This paper aims to provide an understanding of the justifications for the right to rebel against tyranny in the political theory of Thomas Paine. This research applied a political philosophy and theory method, namely, a textual analysis. The findings are that Paine's tyranny is a situation in which the good people of the country are unfairly and grievously oppressed by an authoritarian or tyrant government as one of the evils in society. According to Paine, there are two types of tyranny: the tyranny of one person and the tyranny of a few persons. So, Paine argued that the justifications for the right to rebel against tyranny are: to protect liberty; to resist inequality; to change an unjust government; and to pursue the common good.

Keywords: Tyranny, The Right to Rebel, Thomas Paine

^{*} This Article is Part of the Research "The Key to the Protection Against Tyranny in The Political Theory of Thomas Paine", Funding Agencies by School of Political Science, Faculty of Law and Politics, Roi Et Rajabhat University

^{*} Assistant Professor, Dr., School of Political Science, Faculty of Law and Politics, Roi Et Rajabhat University.
E-mail: saksitkarlers@gmail.com

เหตุผลอันชอบธรรมสำหรับสิทธิในการกบฏต่อทรราชในทฤษฎีการเมืองของโรมัส เพน*

ศักดิ์สิทธิ์ ฆารเลิศ**

(วันรับบทความ: 15 สิงหาคม 2566/ วันแก้ไขบทความ: 16 พฤศจิกายน 2566/ วันตอบรับบทความ: 20 พฤศจิกายน 2566)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุผลอันชอบธรรมสำหรับสิทธิในการกบฏต่อทรราชในทฤษฎีการเมืองของโรมัส เพน การศึกษาวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษาเชิงปรัชญาและทฤษฎีการเมือง ผ่านการวิเคราะห์ตีความด้วยอย่างละเอียด ผลการศึกษาพบว่า ทรราชในทัศนะของเพน คือ สภาวะที่ประชาชนที่ดีของประเทศต้องถูกกดขี่อย่างร้ายแรงและไม่เป็นธรรมจากรัฐบาลหรือผู้มีอำนาจแบบเผด็จการ ทรราชเป็นความชั่วร้ายประการหนึ่งของสังคม ซึ่งตามที่ เพน ได้เสนอไว้ ทรราชมีอยู่ด้วยกันสองประเภท คือ ทรราชของคนคนเดียว และทรราชของคณะบุคคลเพียงไม่กี่คน ดังนั้น เพน จึงเสนอว่า เหตุผลอันชอบธรรมสำหรับสิทธิในการกบฏต่อทรราช คือ เพื่อปกป้องเสรีภาพ เพื่อต่อต้านความไม่เท่าเทียมเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองที่ไม่ยุติธรรม และเพื่อประโยชน์สุขส่วนรวม

คำสำคัญ: ทรราช, สิทธิในการกบฏ, โรมัส เพน

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง “กุญแจสำคัญสู่การป้องกันทรราชในทฤษฎีการเมืองของโรมัส เพน” (The Key to the Protection Against Tyranny in The Political Theory of Thomas Paine) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสาขารัฐศาสตร์ คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขารัฐศาสตร์ คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด อีเมล: saksitkarlers@gmail.com

บทนำ

การกระทำทางการเมืองทั้งปวงของมนุษย์นั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อการดำรงรักษาหรือไม่ก็เพื่อการเปลี่ยนแปลง สิ่งที่ต้องการดำรงรักษา มนุษย์จะปกป้องไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่เลวกว่า ส่วนสิ่งที่ต้องการเปลี่ยนแปลง มนุษย์จะปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่า การกระทำทางการเมืองทั้งปวงของมนุษย์จึงถูกชี้นำด้วยความคิดเกี่ยวกับความดี/ความเลว ความดีกว่า/ความเลวกว่า หรือสิ่งที่ควรปรารถนา/ สิ่งที่ไม่ควรปรารถนา ซึ่งโดยธรรมชาติมนุษย์เราย่อมปรารถนาในสิ่งที่ดีหรือสิ่งที่ดีกว่า และไม่ปรารถนาในสิ่งที่เลวหรือสิ่งที่เลวกว่า ดังนั้น การเลือกกระทำการดำรงรักษากับการเปลี่ยนแปลงจึงเกี่ยวข้องกับเรื่องของคุณค่า (value) และการจะสามารถประเมิน เปรียบเทียบ และเลือกคุณค่าเกี่ยวกับสิ่งที่ดี/สิ่งที่ดีกว่าได้นั้น มนุษย์ต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบรรทัดฐาน (norm) ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์สำหรับการพิจารณาตัดสินในการเลือก (Strauss, 1959, p. 10)

ในวงวิชาการด้านรัฐศาสตร์ วิชาปรัชญาและทฤษฎีการเมืองเป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าและบรรทัดฐานทางการเมือง ซึ่งในทางปรัชญาและทฤษฎีการเมือง วิธีการที่จะได้มาซึ่งคำตอบว่า สิ่งใดดีหรือเลว สิ่งใดดีกว่าหรือเลวกว่า สิ่งใดควรปรารถนาหรือไม่ควรปรารถนา วิธีการนั้นคือการตั้งคำถาม โดยจะตั้งคำถามในลักษณะที่ว่า สิ่งนั้นคืออะไร? สิ่งนั้นมีธรรมชาติหรือลักษณะอย่างไร? ทำไมสิ่งนั้นจึงสำคัญต่อมนุษย์เรา? เป็นอาทิ เพื่อให้ได้คำตอบในระดับที่จะถามต่อไปอีกว่า สิ่งนั้นดีหรือเลว? ดีกว่าหรือเลวกว่าสิ่งที่มีอยู่? ควรปรารถนาหรือไม่ควรปรารถนา? และวิธีการตั้งคำถามและวิธีการได้มาซึ่งคำตอบในลักษณะดังกล่าวจะทำให้มนุษย์สามารถแยกแยะได้ว่าอะไรคือความคิดที่เป็นความเห็น (opinion) และอะไรคือความคิดที่เป็นความรู้ (knowledge) และความพยายามที่จะแทนที่ความเห็นทางการเมืองด้วยความรู้ทางการเมืองจนนำไปสู่การเข้าถึงความจริงทางการเมืองนั้น คือเป้าหมายของปรัชญาและทฤษฎีการเมือง¹

ประวัติศาสตร์การเมืองของมนุษยชาติได้ชี้ให้เห็นว่า กาลเวลาไม่สามารถทำให้ปัญหาทางการเมืองบางประการที่เคยเกิดขึ้นในอดีตมาแล้วหายไปจากชีวิตทางการเมืองของมนุษย์ในปัจจุบันได้ มนุษย์ในปัจจุบันก็ไม่ควรที่หักไปเอาเองว่าตนมีความรู้ความเข้าใจชีวิตทางการเมืองดีกว่ามนุษย์ในอดีต และการที่ปัญหาทางการเมืองบางประการในลักษณะที่เหมือนกับที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วในอดีตยังคงมีอยู่ในชีวิตทางการเมืองของมนุษย์ในปัจจุบัน การกลับไปทบทวนและตั้งคำถามเพื่อแสวงหาคำตอบจากทฤษฎีการเมืองในอดีตจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น ซึ่งได้ทำให้การศึกษาทฤษฎีการเมืองมีความสำคัญในแง่หนึ่ง ขณะที่การศึกษาทฤษฎีการเมืองคือการศึกษากฎมีปัญญทางการเมืองในอดีต ดังนั้น ความคิดของนักทฤษฎีการเมืองในอดีตจึงมีความสำคัญและมีความร่วมสมัยกับชีวิตทางการเมืองของมนุษย์ในปัจจุบัน

ทฤษฎีหรือการปกครองแบบทฤษฎีถือเป็นปัญหาทางการเมืองและปัญหาทางทฤษฎีการเมืองที่ถูกตั้งคำถามเพื่อแสวงหาคำตอบสำหรับการต่อต้านหรือป้องกันมาตลอดประวัติศาสตร์การเมืองของมนุษยชาตินับตั้งแต่ยุคโบราณจนถึงปัจจุบัน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ทฤษฎีหรือการปกครองแบบทฤษฎีคือประเด็นปัญหาที่ไม่ถูกจำกัดด้วยกาลเวลา หรือมีความร่วมสมัย

¹ การตั้งคำถามคือวิธีการพื้นฐานของการศึกษาปรัชญาและทฤษฎีการเมือง แต่สำหรับแนวทางการศึกษาอาจมีความแตกต่างกันหลาย ขึ้นอยู่กับจุดเน้นของผู้ศึกษา ผู้วิจัยขอแนะนำให้ศึกษาเพิ่มเติมที่ Beiner, Ronald. (2014). *Political Philosophy: What It Is and Why It Matters*. New York, NY: Cambridge University Press.; Leopold, David. & Stears, Marc. (Eds.). (2008). *Political theory: methods and approaches*. Oxford University Press.

กับชีวิตทางการเมืองของมนุษย์ทุกยุคทุกสมัย ดังนั้น การตั้งคำถามกับทฤษฎีหรือการปกครองแบบทฤษฎี ณ ปัจจุบัน จึงไม่ใช่เรื่องที่ล้าสมัยแต่อย่างใด หากแต่เป็นเรื่องที่ยังคงทันสมัย ดังจะเห็นได้จากการที่มนุษย์บางสังคมในปัจจุบันยังคงต้องเผชิญกับทฤษฎีหรือการปกครองแบบทฤษฎีอยู่นั่นเอง (Cogan, 2020)

Thomas Paine (1737-1809)² คือหนึ่งในนักทฤษฎีการเมืองชาวอังกฤษที่ตั้งคำถามและพยายามแสวงหาคำตอบเกี่ยวกับปัญหาเรื่องทฤษฎีหรือการปกครองแบบทฤษฎีได้อย่างลึกซึ้ง และทรงพลังที่สุดนับตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 กระทั่งถึงปัจจุบัน เขาเป็นผู้สนับสนุน ปกป้อง และมีส่วนร่วมในการปฏิวัติอเมริกา ในปี ค.ศ. 1776 สำหรับ Paine ทฤษฎีคือสิ่งที่เลวและไม่ควรปรารถนาสำหรับมนุษย์เรา งานเขียนของเขาหลายชิ้นจึงประณามและประชดประชันต่อทฤษฎีอย่างเปิดเผย³

²Thomas Paine เกิดเมื่อวันที่ 29 มกราคม ปี ค.ศ. 1737 ย่านเทตฟอร์ด (Thetford) เมืองนอร์ฟอล์ก (Norfolk) ประเทศอังกฤษ เขาเป็นบุตรของ Joseph Paine (บิดา) และ Frances Cocke Paine (มารดา) ตอนวัยเด็กชอบเรียนรู้อาชีพค้าขายจากบิดา ต่อมาเมื่อเขาโตเป็นผู้ใหญ่เขาได้เข้ารับราชการในกรมศุลกากรในปี ค.ศ. 1764 ต่อมาในปี ค.ศ. 1774 เขาได้ลาออกจากราชการเพื่อเดินทางไปยังอเมริกา ซึ่งเขาได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีจากสหายที่ชื่อ Benjamin Franklin (1706-1790) ต่อมาในปี ค.ศ. 1775 เขาได้ทำงานเป็นบรรณาธิการนิตยสารที่ชื่อ *Pennsylvania Magazine* ซึ่งมี Robert Aitken เป็นเจ้าของขณะนั้น เขาตั้งใจและจริงจังกับงานเผยแพร่แนวคิดดังกล่าว โดยเฉพาะแนวคิดเกี่ยวกับการต่อต้านการมีทาส โดยเฉพาะทาสแอฟริกันในอเมริกาขณะนั้น ที่สำคัญเขาได้พยายามเสนอแนวคิดและแนวทางสำหรับการประกาศอิสรภาพจากอังกฤษของอเมริกาด้วยทฤษฎีที่หนักแน่น เขามีส่วนร่วมอย่างสำคัญทั้งทางความคิดและทางปฏิบัติในการปฏิวัติอเมริกาเมื่อปี ค.ศ. 1776 ทฤษฎีการเมืองของ Paine ได้รับอิทธิพลอย่างลึกซึ้งจากความคิดที่หลากหลายในยุคแห่งการรู้แจ้งของชาวยุโรป (the European Age of Enlightenment) โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากงานเขียนของ René Descartes (1596-1650) François Quesnay (1694-1774) A. R. J. Turgot (1727-1781) Baron de Montesquieu (1689-1755) Jean Jacques Rousseau (1712-1778) Sir Isaac Newton (1643-1727) John Locke (1632-1704) เป็นอาทิ Paine เสียชีวิตลงเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน ปี ค.ศ. 1809 ที่ย่านนิวโรเชลล์ (New Rochelle) เมืองเวสต์เชสเตอร์เคาน์ตี (Westchester County) รัฐนิวยอร์ก (New York) สหรัฐอเมริกา ผู้ที่สนใจสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้ที่ Wilson, Jerome D. & Ricketson, William F. (1989). *Thomas Paine*, Updated ed. Twayne's United States Authors Series 301. Boston, MA: Twayne Publishers.

³Paine กล่าวประณามและประชดประชันต่อทฤษฎีอย่างเปิดเผยในงานเขียนของเขาหลายชิ้น ได้แก่ *The Magazine in America* ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1775 (Paine, 1894a, p. 16), *New Anecdotes of Alexander the Great* ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1775 (Paine, 1894b: 28), *An Occasional Letter on The Female Sex* ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1775 (Paine, 1894c, p. 59, 61, 62, 63), *Common Sense* ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1776 (Paine, 1894d, p. 72, 87, 100, 112, 113), *The Forester's Letters* ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1776 (Paine, 1894e: 132, 150, 151, 153), *The American Crisis* ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1776-1783 (Paine, 1894f, p. 170, 179, 188, 203, 212, 213, 232, 248, 249, 263, 306, 327), *Emancipation of Slaves* ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1780 (Paine, 1894g, p. 29, 30), *A Letter Addressed to the Abbe Raynal* ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1782 (Paine, 1894h, p. 74, 101), *Dissertations on Government* ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1786 (Paine, 1894i, p. 140, 159, 181), *Answers to Four Questions on the Legislative and Executive Powers* ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1791 (Paine, 1894j: 239), *Address and Declaration* ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1791 (Paine, 1894k: 253, 256), *The Rights of Man* ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1791-1792 (Paine, 1894l, p. 278, 280, 283, 284, 285, 314, 322, 401, 404, 412, 414, 415, 416, 436, 437, 438, 440, 444, 450, 451), *the Republican Proclamation* ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1791 (Paine, 1895a, p. 2), *To the authors of Le Republicain* ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1791 (Paine, 1895b, p. 5, 6), *To the Attorney General* ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1792 (Paine, 1895c, p. 13), *Letter Addressed to the Addressers, on the Late Proclamation* ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1792 (Paine, 1895d, p. 62-63, 70, 88), *Anti-Monarchy* ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1792 (Paine, 1895e, p. 103, 105, 108), *Reasons for Preserving the Life of Louis Capet* ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1793 (Paine, 1895f, p. 122, 127), *Declaration of Right* ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1793 (Paine, 1895g, p. 131), *Appeal to the Convention* ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1794 (Paine, 1895h: 148), *The Memorial to Monroe* ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1794 (Paine, 1895i, p. 184), *Letter to George Washington* ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1796 (Paine, 1895j: 213, 233), *Dissertation on first principles of government* ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1795 (Paine, 1895k, p. 261, 262, 263), *The Constitution Of 1795. Speech in The French National Convention, July 7, 1795* ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1795 (Paine, 1895l: 279, 281), *From the Castle in the Air, to the Little Corner of the World* ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1797 (Paine, 1895m: 314), *Letters to the Citizens of the United States* ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1802 (Paine, 1895n, p. 385, 388), *the Age of Reason* ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1794 (Paine, 1896, p. 1, 190)

สำหรับมนุษย์เรา งานเขียนของเขาหลายชิ้นจึงประณามและประชดประชันต่อทรรายอย่างเปิดเผย ยกตัวอย่างเช่น ในงานเขียนที่ชื่อ *Common Sense* เขากล่าวเชิงประณามว่า อังกฤษไม่ใช่ประเทศแม่หรือประเทศต้นกำเนิดของอเมริกาเพียงแห่งเดียว เพราะที่จริงแล้วประเทศต้นกำเนิดของอเมริกานั้นคือนานาประเทศในยุโรป ทั้งนี้ก็เพราะอเมริกาเป็นดินแดนแห่งใหม่ของผู้รักเสรีภาพที่ได้ลี้ภัยมาจากทรรายและการปกครองแบบทรรายของนานาประเทศในยุโรป (Paine, 1894d, p. 87)

ในงานเขียนที่ชื่อ *The Magazine in America* เขากล่าวเชิงประณามว่า แม้เราจะไม่สนับสนุนการนำเข้าสิ่งที่เราคิดว่าเลวจากต่างประเทศ แต่เราก็ควรที่จะพึงระวังพอ ๆ กันกับการที่เราไม่คิดจะสร้างสรรค์สิ่งใดเลยในประเทศ โดยเฉพาะถ้าหากการไม่สร้างสรรค์สิ่งใดเลยนั้นกลายเป็นสิ่งที่เลวกว่าการยินยอมนำเข้าสิ่งต่าง ๆ จากต่างประเทศ ซึ่งอุปสรรคของความคิดและการกระทำดังกล่าวมักจะอยู่ที่ความประพฤติแบบสอพลอของคนบางกลุ่มในประเทศ และความประพฤติแบบหยิ่งยโสของผู้ปกครองแบบทรรายของประเทศ ขณะที่ผู้คนที่มิมีชีวิตอยู่เยี่ยงทาสทั้งหลายมักจะเป็นผู้ที่ถูกล่อลวงให้หลงทางกลายเป็นพวกของคนสอพลอและผู้ปกครองแบบทรราย (Paine, 1894a, p. 16)

ในงานเขียนที่ชื่อ *An Occasional Letter on The Female Sex* เขากล่าวเปรียบเปรยเชิงประชดประชันว่า การทอดทูนอย่างงมงายและการกดขี่ต่อผู้หญิงได้เคยเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์มนุษยชาติแทบจะทุกยุค ทุกสมัย และทุกประเทศ ผู้ชายที่กดขี่ผู้หญิงเปรียบเสมือนกับการกระทำเยี่ยงทรราย และผู้ชายประเภทนี้พวกเขามักจะแสวงหาประโยชน์ส่วนตนจากความอ่อนแอของผู้หญิง ส่วนผู้ชายที่เทิดทูนผู้หญิงอย่างงมงายไร้เหตุผลก็เปรียบเสมือนกับการกระทำเยี่ยงการเป็นทาสของผู้หญิง (Paine, 1894c, p.59) นอกจากนี้ เขายังกล่าวอีกว่า ชาวเอเชียในขณะนั้นมีการปกครองแบบทรรายที่มีดমন ทำให้ผู้หญิงกลายเป็นสิ่งมีชีวิตที่ไร้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การศึกษาของผู้หญิงเป็นไปในทางที่เสื่อมถอย คุณธรรมเป็นไปด้วยการถูกบังคับ ความสุขของพวกเขาเป็นไปอย่างไม่สมครใจ มีกฎหมายที่เข้มงวดกับผู้หญิงจนเกินควร พวกเขามักจะถูกกักขังอยู่แต่ในบ้าน มักจะถูกกีดกันออกจากหน้าที่การงานด้านกิจการสาธารณะและด้านธุรกิจ พวกเขามักจะได้รับการดูแลอย่างน่าเบื่อ ความรู้ความเข้าใจต่อบ้านเมืองของพวกเขาถูกดูแลและถูกเหยียดหยาม ผู้หญิงถูกปล้นอิสรภาพแห่งเจตจำนงโดยกฎหมายของบ้านเมืองของพวกเขาเอง ผู้หญิงมักจะตกเป็นทาสของความคิดเห็นสาธารณะซึ่งควบคุมความคิดของพวกเขาอย่างเด็ดขาดและมักจะตีความสิ่งที่ปรากฏเพียงเล็กน้อยให้กลายเป็นความผิดที่ใหญ่หลวง ชีวิตประจำวันของผู้หญิงเหมือนถูกรายล้อมไปด้วยผู้ที่คอยจะพิพากษาชีวิตของพวกเขา ซึ่งต่างก็มักจะทำตัวเป็นผู้ปกครองแบบทรรายของพวกเขา อันที่จริงสภาวะดังกล่าวนี้มีในทุกยุคทุกสมัยที่ผู้หญิงจำนวนมากทั่วโลกต่างต้องตกอยู่ท่ามกลางการถูกเหยียดหยามและความทุกข์ยากเหมือนตกอยู่ภายใต้ระบอบการปกครองแบบทรราย (Paine, 1894c, pp. 61-62)

ทั้งนี้ ในทางการเมืองการปกครอง สำหรับ Paine ทรราย คือ สภาวะที่ผู้ปกครอง รัฐบาล หรือผู้มีอำนาจรัฐอยู่ในมือใช้อำนาจกดขี่ประชาชนของตนเอง ซึ่งเขาชี้ให้เห็นว่ามีอยู่ด้วยกัน 2 ลักษณะ คือ (1) ทรรายโดยคนคนเดียว ซึ่งมักจะอยู่ในรูปของกษัตริย์ และ (2) ทรรายโดยคณะบุคคลเพียงไม่กี่คน ซึ่งมักจะอยู่ในรูปของบรรดาชนชั้นสูงหรือขุนนาง (Paine, 1894d, p. 72)

จุดยืนทางการเมืองการปกครองอันน่ายกย่องและควรเป็นแบบอย่างต่อมนุษยชาติของ Paine คือจุดยืนที่ว่า เมื่อมนุษย์เราต้องเผชิญกับทรราช มันคือช่วงเวลาทดสอบจิตวิญญาณของมนุษย์เรา ผู้ที่ยืนหยัดนั้นสมควรได้รับความรักและการขอบคุณจากเพื่อนมนุษย์ การปกครองภายใต้ทรราชนั้นเสมือนกับการที่เราต้องตกนรกทั้งเป็น และมันไม่ง่ายเลยที่เราจะสามารถเอาชนะทรราชได้ แต่อย่างไรก็ตาม สภาวะที่ต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองแบบทรราช ต้องมีคำปลอบขวัญสำหรับเราทั้งหลายเพื่อช่วยชนะที่รุ่งโรจน์ (Paine, 1894f, p. 170) และหนึ่งในคำปลอบขวัญที่ทรงพลังมากที่สุดสำหรับผู้ที่ต้องตกอยู่ภายใต้สังคมที่กำลังถูกปกครองแบบทรราช คือ ใครก็ตามที่ออกมาช่วยกันลดทอนอำนาจของทรราชลง ไม่ว่าจะด้วยวิธีใดก็ตาม แม้จะสามารถกระทำได้เพียงน้อยนิด นั่นก็ถือเป็นความยิ่งใหญ่ที่น่ายกย่อง (Paine, 1894d, p. 72)

ดังนั้น ก่อนที่เราจะแสดงจุดยืนทางการเมืองการปกครองว่า ทรราชคือสิ่งที่เลวและไม่ควรปรารถนาสำหรับเรา จำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องตอบคำถามจากใครก็ตามให้ได้ว่า อะไรคือเหตุผลอันชอบธรรมสำหรับสิทธิในการกบฏต่อทรราช ซึ่งบทความชิ้นนี้จะพยายามทำหน้าที่แสดงให้เห็นเป็นที่ประจักษ์แจ้งว่า ในทฤษฎีการเมืองของ Paine มีคำตอบสำหรับมนุษยชาติ

อนึ่ง จากการสำรวจในฐานข้อมูลด้านงานวิจัยและบทความวิชาการที่สำคัญของไทย ซึ่งได้แก่ ฐานข้อมูลงานวิจัย (ThaiLIS) และฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย (ThaiJO) พบว่า ในฐานข้อมูลดังกล่าวขาดแคลนองค์ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีการเมืองของ Paine ในรูปแบบงานวิจัยและบทความวิชาการ ดังนั้น การถ่ายทอดองค์ความรู้ทางทฤษฎีการเมืองของ Paine ผ่านบทความวิจัยชิ้นนี้ย่อมถือเป็นส่วนหนึ่งของการบุกเบิกพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีการเมืองของ Paine ในรูปแบบงานวิจัยและบทความวิชาการ โดยเฉพาะในโลกของภาษาไทยเรา โดยในที่นี้จะขอริเริ่มจากประเด็นความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุผลอันชอบธรรมสำหรับสิทธิในการกบฏต่อทรราชในทฤษฎีการเมืองของ Paine เป็นเบื้องต้น

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุผลอันชอบธรรมสำหรับสิทธิในการกบฏต่อทรราชในทฤษฎีการเมืองของ Paine

คำถามในการวิจัย

อะไรคือเหตุผลอันชอบธรรมสำหรับสิทธิในการกบฏต่อทรราชในทฤษฎีการเมืองของ Paine?

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เอกสารตัวบทที่ Paine เป็นผู้เขียนขึ้นมาเอง โดยเอกสารตัวบทฉบับดังกล่าว ผู้วิจัยใช้ฉบับที่ Moncure Daniel Conway (1832–1907) นักคิด นักเขียน และอดีตรัฐมนตรีหัวก้าวหน้าชาวอเมริกันเป็นบรรณาธิการรวมเล่ม ซึ่งงานรวมเล่มฉบับดังกล่าว Conway ให้ชื่อว่า *The Writings of Thomas Paine* ซึ่งมีอยู่ด้วยกันทั้งหมด 4 เล่ม โดยเล่มที่ 1 เป็นงานเขียนของ Paine ในช่วงปี ค.ศ. 1774-1779 เล่มที่ 2 เป็นงานเขียนของ Paine ในช่วงปี ค.ศ. 1779-1792 เล่มที่ 3 เป็นงานเขียนของ Paine ในช่วงปี ค.ศ. 1791-1804 และเล่มที่ 4 เป็นงานเขียนของ Paine ในช่วงปี ค.ศ. 1791-1804 เช่นกัน ซึ่งงานรวมเล่มฉบับดังกล่าวถูกจัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ G.P. Putnam's Sons แห่งรัฐนิวยอร์ก (New York) สหรัฐอเมริกา

วิธีการวิจัย

วิธีการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการวิจัยเอกสารตัวบท โดยใช้แนวทางการศึกษาเชิงปรัชญาและทฤษฎีการเมือง กล่าวคือ เป็นการตั้งคำถามเชิงคุณค่าต่อสิ่งที่มนุษย์ควรและไม่ควรปฏิบัติต่อกันเมื่อต้องมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมการเมือง เพื่อให้ได้คำตอบว่าอะไรคือบรรทัดฐานอันดีของการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมการเมือง ซึ่งต้องศึกษาผ่านการวิเคราะห์ตีความตัวบทอย่างละเอียด กล่าวคือ เป็นการเน้นทำความเข้าใจความคิดทางการเมืองของนักคิดผ่านงานเขียนที่นักคิดเขียนขึ้นมาเอง เพื่อหาความหมายที่นักคิดพยายามจะสื่อถึงผู้อ่านโดยพิจารณาจากคำจำกัดความและคำอธิบายที่ปรากฏในงานเขียนของนักคิดอย่างละเอียด⁴

สำหรับเอกสารตัวบทที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ตีความในครั้งนี้ ผู้วิจัยเน้นใช้เอกสารขั้นต้น (primary text) ซึ่งเป็นเอกสารตัวบทที่ Paine เป็นผู้เขียนขึ้นมาเอง โดยมีงานเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับวัตถุประสงค์ในการวิจัยและคำถามในการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งก็คืองานเขียนที่ชื่อ *Common Sense* (1776)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังใช้งานเขียนชิ้นอื่น ๆ ของ Paine ที่มีเนื้อหาบางส่วนที่มีความสัมพันธ์เล็กน้อยแตกต่างกันไปกับวัตถุประสงค์ในการวิจัยและคำถามในการวิจัยในครั้งนี้มาศึกษาเพิ่มเติมอีกด้วย ทั้งนี้เพื่อให้การอธิบายขยายความส่วนที่เป็นค้นพบกระจ่างชัดมากขึ้น ซึ่งได้แก่งานเขียนที่ชื่อ *The Magazine in America* (1775), *New Anecdotes of Alexander the Great* (1775), *An Occasional Letter on The Female Sex* (1775), *The Forester's Letters* (1776), *The American Crisis* (1776-1783), *Emancipation of Slaves* (1780), *A Letter Addressed to the Abbe Raynal* (1782), *Dissertations on Government* (1786), *Answers to Four Questions on the Legislative and Executive Powers* (1791), *Address and Declaration* (1791), *The Rights of Man* (1791-1792), *the Republican Proclamation* (1791), *To the authors of Le Republicain* (1791), *To the Attorney General* (1792), *Letter Addressed to the Addressers, on the Late Proclamation* (1792), *Anti-Monarchy* (1792), *Reasons for Preserving the Life of Louis Capet* (1793), *Declaration of Right* (1793), *Appeal to the Convention* (1794), *The Memorial to Monroe* (1794), *Letter to George Washington* (1796), *Dissertation on first principles of government* (1795), *The Constitution Of 1795. Speech in The French National Convention, July 7, 1795* (1795), *From the Castle in the Air, to the Little Corner of the World* (1797), *Letters to the Citizens of the United States* (1802), *the Age of Reason* (1794) เป็นอาทิ

⁴ โปรดดูเพิ่มเติมที่ สมบัติ จันทรวงศ์. (2022). แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับการศึกษาปรัชญาการเมือง. เอกสารการสอนชุดวิชาปรัชญาการเมือง. สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 1-29 – 1-32.; วิกิจ สุขสำราญ. (2022). ตัวบทกับการศึกษาปรัชญาการเมือง. เอกสารการสอนชุดวิชาปรัชญาการเมือง. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2-1 – 2-62.; พิศาล มุกดาภิรมย์. (2014). บนเส้นทางความคิดทางการเมืองจากคำพยากรณ์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. โครงการส่งเสริมการแต่งตำรา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 1-28.; วีระ สมบูรณ์. (2018). ทฤษฎีการเมืองกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ. WAY of BOOK. 17-28.

ผลการวิจัย

หากเราถาม Paine ว่า อะไรคือเหตุผลอันชอบธรรมสำหรับสิทธิในการกบฏต่อพระราชย์่อมเป็นเรื่องที่เขาต้องอธิบายถึงผู้ปกครองหรือรัฐบาลที่ควรปรารณา กับที่ไม่ควรปรารณา ดังที่เขาได้อธิบายไว้ว่า หากมนุษย์เราสามารถพิจารณาให้ลึกลงไปได้อีกแล้วนั้น เราย่อมจะเห็นได้ว่า สังคม กับ รัฐบาล นั้นมีความแตกต่างกันในระดับฐานราก กล่าวคือ ในมิติของที่มา นั้น สังคมเกิดขึ้นมาจากความปรารถนาของมนุษย์เราเอง ขณะที่รัฐบาลนั้นเกิดขึ้นมาจากความเลวของมนุษย์เรา เช่น สังคมจะคอยเสริมสร้างความสุขของมนุษย์เราผ่านการอุปถัมภ์ค้ำชูเรา เป็นอาทิ ขณะที่รัฐบาลจะคอยยับยั้งความเลวของมนุษย์เราผ่านการลงโทษ เป็นอาทิ ดังนั้นสังคม จึงมีบทบาทในเชิงบวก ขณะที่รัฐบาลจะมีบทบาทในเชิงลบ

Paine พยายามชี้ให้มนุษย์ชาติเห็นว่า โดยธรรมชาติแล้ว รัฐบาลคือสิ่งชั่วร้ายที่จำเป็น (a necessary evil) แม้ว่ารัฐบาลนั้น ๆ จะปฏิบัติตามหน้าที่ได้มากขนาดไหนก็ตาม ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลที่เลวจึงเป็นสิ่งชั่วร้ายที่มนุษย์เราไม่จำเป็นต้องทนยอมรับ และความทุกข์ยากที่เกิดจาก รัฐบาลที่เลวในเรื่องที่มนุษย์เราจะพบเจอก็จะมีแต่ในประเทศที่ไร้ซึ่งรัฐบาลเท่านั้น ความทุกข์ยาก ในลักษณะดังกล่าวนี้ยิ่งสะท้อนจิตใจของมนุษย์เรายิ่งขึ้นไปอีก นั่นก็เพราะรัฐบาลคือสิ่งที่ มนุษย์เรานั้นรวมตัวกันสร้างขึ้นมาจาก แต่พอเราสร้างขึ้นมาแล้ว สิ่งที่เราสร้างกลับเป็นสิ่งที่ สร้างความทุกข์ยากแก่มนุษย์เราคืนมา ราวกับว่ามนุษย์เราได้สร้างความทุกข์ยากให้แก่ตนเอง ดังนั้น ความมั่นคงและความปลอดภัยจากความทุกข์ยากของมนุษย์เราจึงควรเป็นเป้าหมาย ของการทำหน้าที่ของรัฐบาล รัฐบาลที่สามารถให้ความมั่นคงและความปลอดภัยแก่มนุษย์เรา จึงเป็นรัฐบาลที่ควรปรารณา (Paine, 1894d, p. 69)⁵

Paine กล่าวว่า ในสภาวะธรรมชาติ สังคมคือสิ่งแรก ๆ ที่มนุษย์เราปรารณาที่จะมี ตามความจำเป็น เพราะในโลกนี้ไม่มีมนุษย์คนใดที่จะสามารถตอบสนองความต้องการของเขา ได้เองเพียงลำพังอย่างเพียงพอ แม้มนุษย์ผู้นั้นจะมีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เพียงใดก็ตาม กล่าวคือ ในที่สุดมนุษย์เราย่อมจะแสวงหาความช่วยเหลือจากมนุษย์คนอื่น ๆ ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ขณะเดียวกันมนุษย์คนอื่น ๆ ก็ย่อมต้องการความช่วยเหลือจากเราเช่นกัน เพราะหากมนุษย์คนใดก็ตามปฏิเสธการรวมกลุ่มกับมนุษย์คนอื่น ๆ เป็นสังคม และปฏิเสธ ความช่วยเหลือจากมนุษย์คนอื่น ๆ ในสังคมเขาจะต้องเผชิญกับความทุกข์ยากต่าง ๆ นานา ในสภาวะธรรมชาติ และเขาอาจเผชิญกับความตายจากสภาวะธรรมชาตินั้นในที่สุด (Paine, 1894d, p. 70)⁶

⁵ รัฐบาลคือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองความมั่นคงและความปลอดภัยในฐานะประโยชน์ส่วนรวมของมนุษย์ รัฐบาลที่ละเมิดหน้าที่ดังกล่าวคือรัฐบาลที่ไม่มีความชอบธรรมในการปกครองสังคมมนุษย์ ดังนั้น สังคมมนุษย์จึงมีสิทธิในการกบฏ ต่อรัฐบาลที่ละเมิดหน้าที่ดังกล่าวได้

⁶ บังคับบุคคลจะมีเสรีภาพจากสภาวะธรรมชาติได้ จำเป็นต้องอาศัยการรวมกลุ่มกันเป็นสังคม เพื่อจะมีเสรีภาพที่จะนำไปสู่ประโยชน์ ส่วนส่วนรวมร่วมกันได้ ดังนั้น อำนาจที่ทำลายสังคม ย่อมเป็นอำนาจที่ทำลายเสรีภาพของปัจเจกบุคคลด้วยเช่นกัน

ด้วยเหตุดังนั้น ความจำเป็นจึงกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มนุษย์เราต้องรวมกลุ่มกันเป็นสังคม และถ้าหากสังคมมนุษย์เราเต็มไปด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เต็มไปด้วยความซื่อสัตย์ต่อกันและกัน การมีรัฐบาลและกฎหมายย่อมไม่ใช่สิ่งที่จำเป็นแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม Paine ชี้ให้เห็นว่า โดยธรรมชาติของมนุษย์นั้นมิได้เป็นเช่นนั้นแต่อย่างใด กล่าวคือ โดยธรรมชาติของมนุษย์นั้นมีความเลวปะปนอยู่ในชีวิตด้วย หรือความเลวคือสิ่งที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์เราโดยธรรมชาติ โดยพัฒนาการของสังคมมนุษย์เรานั้น ในช่วงแรกของสังคมมนุษย์ แม้มนุษย์จะรวมกลุ่มกันจนสร้างสังคมขึ้นมาได้ด้วยความปรารถนาเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมาไม่ช้าก็เร็ว มนุษย์เราจะหละหลวมหรือ ละเลยต่อหน้าที่และเป้าหมายที่ตกลงจะมีร่วมกัน ความเลวของมนุษย์ในลักษณะนี้เองที่ทำให้สังคมมนุษย์เราจำเป็นต้องสร้างรัฐบาลและกฎหมายขึ้นมาเพื่อปกครองสังคมมนุษย์เอง และเมื่อตกลงกันว่าจะมีรัฐบาลและกฎหมายเพื่อปกครองกัน จากนั้นมนุษย์เราจะหาสถานที่เพื่อประชุมปรึกษารื้อกันเกี่ยวกับเรื่องสาธารณะ และจะถูกพัฒนาจนกลายเป็นรัฐสภาในที่สุด จากนั้นมนุษย์เราจะร่วมกันพัฒนากำหนดกฎหมายที่จำเป็นต่างๆ เพื่อบังคับใช้ร่วมกันผ่านรัฐสภาที่วางนี้ ซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองดังกล่าวถือว่าเป็นไปโดยสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ทุกคน (Paine, 1894d, p. 70)⁷

อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมา เมื่อสังคมมนุษย์ได้ขยายตัวใหญ่ขึ้นและมีความซับซ้อนมากขึ้น ปัญหาเกี่ยวกับกิจการสาธารณะก็ย่อมมีเพิ่มมากขึ้นและซับซ้อนมากขึ้นตามไปด้วย ความไม่สะดวกในการมาประชุมปรึกษารื้อกันของมนุษย์เราเกี่ยวกับกิจการสาธารณะของส่วนรวมก็เพิ่มมากขึ้นไปด้วยเช่นกัน เช่น ความไม่สะดวกจากการมีจำนวนสมาชิกที่มากขึ้นมากจากสังคมในช่วงแรกเริ่มหรือความไม่สะดวกจากการมีระยะทางที่ไกลขึ้นมากจากที่พักอาศัยไปยังที่ประชุมปรึกษารื้อกันหรือรัฐสภา เป็นอาทิ สถานะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปดังกล่าวทำให้สังคมมนุษย์มีความจำเป็นต้องแสวงหาวิธีการที่จะมาช่วยลดข้อจำกัดดังกล่าวและที่จะมาช่วยอำนวยความสะดวกได้มากขึ้นตามไปด้วย วิธีการดังกล่าวก็คือ การตกลงกันยินยอมพร้อมใจที่จะให้มีการคัดเลือกสมาชิกของสังคมเพื่อให้ได้มาซึ่งสมาชิกส่วนหนึ่งเพื่อไปทำหน้าที่ประชุมปรึกษารื้อและกำหนดกฎหมายร่วมกันที่รัฐสภาแทนสมาชิกที่เหลือ โดยสมาชิกผู้ที่ได้รับเลือกให้ทำหน้าที่ดังกล่าวจะรับผิดชอบต่อเจตนารมณ์ของผู้ที่เลือกเขาเข้าไปทำหน้าที่แทนตน ด้วยเหตุนี้ เมื่อระยะเวลายาวนานไป จำนวนตัวแทนที่เข้าไปทำหน้าที่แทนสมาชิกที่เหลือของสังคมย่อมจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นตามการขยายตัวของสมาชิกของสังคม ดังนั้น เพื่อให้ผลประโยชน์ของทุกคนทุกชุมชนได้รับการตอบสนองอย่างทั่วถึง จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดแบ่งเขตชุมชนออกเป็นส่วนๆ แล้วให้ชุมชนแต่ละส่วนได้มีตัวแทนเป็นของตนเองและเพื่อไม่ให้ผลประโยชน์ของชุมชนมีทางไกลหรือแยกขาดจากผลประโยชน์ของบรรดาตัวแทนของพวกเขา จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดให้มีการเลือกตั้งบ่อย ๆ เป็นระยะ ๆ อย่างเหมาะสม เพราะการเลือกตั้งจะช่วยให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้ออกเสียงเลือกตั้งได้สื่อสารกันและแลกเปลี่ยนเจตนารมณ์กันอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย บรรดาผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้รับเลือกเป็นตัวแทน

⁷ ประชาชนทุกคนมีสิทธิตามธรรมชาติอย่างเท่าเทียมกันในการรวมกลุ่มกันเป็นสังคม การร่วมสร้างรัฐบาล การกำหนดกฎหมาย และการมีส่วนร่วมทางการเมือง อำนาจที่การกดขี่กดกันมิให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะดังกล่าวคืออำนาจที่ละเมิดสิทธิตามธรรมชาติของประชาชนที่มีอยู่อย่างเท่าเทียมกัน ประชาชนจึงมีสิทธิในการกบฏต่ออำนาจดังกล่าวได้

ก็จะมีความซื่อสัตย์ต่อประชาชนผู้ออกเสียงเลือกพวกเขาเป็นที่ตั้ง การเลือกตั้งจะช่วยให้ผู้คนในสังคมได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ความต้องการของกันและกัน เห็นอกเห็นใจกัน ยินยอมกัน พร้อมใจกัน ต้องการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งจะเกิดขึ้นโดยธรรมชาติในสังคมมนุษย์ และรัฐบาลที่มีรากฐานทางความคิดและการปฏิบัติมาจากสิ่งนี้จะมีความเข้มแข็ง ประชาชนที่อยู่ภายใต้บริบทที่ว่านี้ก็จะได้รับประโยชน์สุขส่วนรวมสูงสุด ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า รัฐบาลเกิดขึ้นและดำเนินไปได้เพราะความจำเป็น กล่าวคือ รัฐบาลเกิดจากความบกพร่องทางคุณธรรมของมนุษย์เราเอง และทำให้รัฐบาลต้องมีเป้าหมายเพื่อปกป้องเสรีภาพของมนุษย์ที่มีคุณธรรมจากมนุษย์ที่มีความบกพร่องทางคุณธรรม ดังนั้น รัฐบาลที่ถูกต้องชอบธรรมจึงต้องเป็นรัฐบาลที่ปกป้องเสรีภาพของประชาชนที่มีคุณธรรม (Paine, 1894d, p. 71)⁸

Paine เสนอว่า รูปแบบการปกครอง (the form of government) ควรมาจากหลักการที่สอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ และควรมีความเรียบง่ายไม่ยุ่งยากซับซ้อน สำหรับตัวอย่างของรูปแบบการปกครองที่ยุ่งยากซับซ้อนที่เคยเกิดขึ้นนั้น Paine ได้ชี้ให้เห็นว่า ในยุคสมัยของเขา รูปแบบการปกครองของอังกฤษตามที่รัฐธรรมนูญของพวกเขากำหนดไว้นั้นมีความยุ่งยากซับซ้อนไม่น้อย นอกจากนี้ Paine ยังชี้ให้เห็นว่า รูปแบบการปกครองของอังกฤษตามรัฐธรรมนูญขณะนั้นมีความเป็นระบอบทรราชแฝงอยู่ด้วย ซึ่งเขาไม่เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง เพราะสำหรับทรราชแล้ว ในทัศนะของ Paine การได้ลดทอนอำนาจของทรราช แม้จะสามารถกระทำลดทอนได้เพียงน้อยนิดเพียงใดก็ตาม นั่นก็ถือว่าเป็นการกระทำที่สูงส่งและน่ายกย่องสรรเสริญ และสำหรับข้อดีของรูปแบบการปกครองที่เรียบง่ายก็คือ เมื่อประชาชนเกิดความทุกข์ยาก พวกเขาจะรู้ได้อย่างง่ายดายเช่นกันว่า สาเหตุแห่งความทุกข์ยากนั้นมาจากที่ใด และจะรู้ได้อย่างง่ายดายเช่นกันว่าจะหาทางแก้ไขความทุกข์ยากนั้นอย่างไร แต่ความทุกข์ยากของประชาชนภายใต้รูปแบบการปกครองของอังกฤษตามรัฐธรรมนูญขณะนั้น เป็นการยากที่จะรู้ว่าสาเหตุแห่งความทุกข์ยากนั้นมาจากที่ใด และเป็นการยากที่จะรู้ว่าหาทางแก้ไขความทุกข์ยากนั้นอย่างไร (Paine, 1894d, p. 71-72)⁹

Paine ชี้ให้เห็นว่า การปกครองของอังกฤษตามรัฐธรรมนูญขณะนั้นเป็นการปกครองในรูปแบบผสม กล่าวคือ มีทั้งระบอบทรราช (tyranny) และระบอบมหาชนรัฐ (republican) โดยความเป็นระบอบทรราชที่ผสมอยู่นั้นมีอยู่ด้วยกัน 2 ลักษณะ คือ (1) ระบอบทรราชโดยกษัตริย์ (monarchical tyranny) ซึ่งกษัตริย์จะมีบทบาททางการเมืองการปกครอง และ (2) ระบอบทรราชโดยชนชั้นสูง (aristocratical tyranny) ซึ่งบรรดาขุนนางจะมีบทบาททางการเมืองการปกครอง ส่วนระบอบมหาชนรัฐ บรรดาตัวแทนของประชาชนในสภาสามัญชน (the house of commons) จะมีบทบาททางการเมืองการปกครอง ดังนั้น คุณธรรม (virtue) ของสภาสามัญชนจึงเป็นปัจจัย

⁸ การกำหนดให้ปัจเจกบุคคลทุกคนในทุกชุมชนได้มีตัวแทนเป็นของตนเองอย่างทั่วถึงคือหลักประกันประโยชน์สุขส่วนรวมร่วมกันอย่างทั่วถึงของประชาชน และบรรดาตัวแทนของประชาชนที่ร่วมกันจัดตั้งรัฐบาลย่อมปกป้องคุ้มครองเสรีภาพของประชาชน รัฐบาลที่ไม่ได้มาจากตัวแทนของประชาชนและประชาชนจึงเป็นรัฐบาลที่ไม่มีหลักประกันให้กับเสรีภาพและประโยชน์สุขส่วนรวมของประชาชนอย่างทั่วถึง

⁹ ระบอบการปกครองสังคมมนุษย์ควรมาจากแนวคิดและหลักการที่สอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ แต่ระบอบทรราชไม่สอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบทรราชไปสู่ระบอบการปกครองที่สอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์จึงมีความชอบธรรม

ที่มีความสำคัญต่อเสรีภาพของประชาชนชาวอังกฤษขณะนั้น ขณะที่อำนาจของกษัตริย์และขุนนางนั้น ไม่ได้มีความเชื่อมโยงหรือมีที่มาจากประชาชนแต่อย่างใด ทั้งนี้ก็เพราะอำนาจของกษัตริย์และขุนนางนั้นสืบทอดกันมาทางสายเลือด อำนาจของกษัตริย์และขุนนางจึงไม่ใช่ปัจจัยที่มีความสำคัญในเชิงสนับสนุนต่อเสรีภาพของประชาชนแต่อย่างใด

นอกจากนี้ การปกครองของอังกฤษตามรัฐธรรมนูญขณะนั้นจึงไม่ได้มีความเป็นเอกภาพอย่างที่หลายคนเชื่อกันแต่อย่างใด เพราะในความเป็นจริง กษัตริย์ ขุนนาง และสภาสามัญชน ไม่ได้ตรวจสอบถ่วงดุลซึ่งกันและกันอย่างมีคุณภาพทางอำนาจแต่อย่างใด กล่าวคือ รัฐธรรมนูญของอังกฤษขณะนั้น แม้จะให้อำนาจในการตรวจสอบถ่วงดุลกษัตริย์โดยการสามารถยับยั้งการใช้จ่ายงบประมาณแผ่นดินแก่สภาสามัญชน แต่รัฐธรรมนูญก็ให้อำนาจในการตรวจสอบถ่วงดุลสภาสามัญชนโดยการสามารถยับยั้งร่างกฎหมายที่เสนอมารจากสภาสามัญชนแก่กษัตริย์ด้วยเช่นกัน ดังนั้นหากพิจารณาให้ลึกลงไป รัฐธรรมนูญของอังกฤษขณะนั้นได้ให้อำนาจแก่กษัตริย์มากกว่าสภาสามัญชน ทั้งที่สภาสามัญชนมีที่มาจากประชาชนและประชาชนมีความไว้วางใจได้มากกว่ากษัตริย์ ตรงนี้ Paine จึงชี้ให้เห็นว่า เหตุผลอันชอบธรรมที่สภาสามัญชนควรมีหน้าที่ตรวจสอบถ่วงดุลกษัตริย์นั้นอยู่ที่ เรื่องของการปกป้องคุ้มครองเสรีภาพของประชาชน กล่าวคือ (1) ธรรมชาติของมนุษย์ผู้กษัตริย์ย่อมมีความต้องการอำนาจที่สมบูรณ์เบ็ดเสร็จเสมอ ขณะที่การปกครองโดยคนคนเดียวนั้นเป็นสิ่งที่น่ากังวลและไม่สามารถไว้วางใจได้ตลอดเวลาสำหรับประชาชน (2) สำหรับประชาชนนั้น สภาสามัญชนสามารถไว้วางใจได้มากกว่ากษัตริย์ เพราะสภาสามัญชนมีที่มาจากประชาชนเอง (Paine, 1894d, p. 72-73)¹⁰

อนึ่ง การปกครองโดยคนคนเดียวในบริบทของรัฐที่ขนาดใหญ่และมีประชากรจำนวนมาก ผู้ปกครองย่อมมีข้อจำกัดในเรื่องของการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนอย่างถ่องแท้ แต่รัฐธรรมนูญของอังกฤษกลับให้อำนาจแก่ผู้ปกครองหรือระบอบการปกครองโดยคนคนเดียว นอกจากนี้ การปกครองโดยคนคนเดียวยังมีกำแพงกันที่สูงต่อประชาชน แต่วิถีของการปกครองโดยพื้นฐานนั้นต้องการให้ผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจต่อประชาชนของตนอย่างทั่วถึง การปกครองในลักษณะดังกล่าวจึงขัดกับธรรมชาติของสังคมมนุษย์เรา (Paine, 1894d, p. 73)¹¹

Paine ชี้ให้เห็นว่า ที่เชื่อกันว่า ระบอบการปกครองของอังกฤษตามรัฐธรรมนูญขณะนั้น กษัตริย์จะใช้อำนาจผ่านสภาขุนนาง (the house of lords or peers) และประชาชนจะใช้อำนาจผ่านสภาสามัญชน ซึ่งอำนาจทั้งสองสภาได้ถูกแบ่งแยกอำนาจให้ตรวจสอบถ่วงดุลกันและกันอย่างมีคุณภาพทางอำนาจนั้นไม่เป็นความจริงแต่อย่างใด เพราะรัฐธรรมนูญของอังกฤษขณะนั้นแบ่งแยกอำนาจไว้อย่างคลุมเครือและไม่ชัดเจน และรัฐธรรมนูญขณะนั้นก็ถูกกำหนดอย่างเอนเอียงไม่เที่ยงธรรม และเข้าข้างอำนาจของกษัตริย์มากกว่าอำนาจของประชาชน เพราะในวิถีทาง

¹⁰ แม้เสรีภาพของประชาชนจะขึ้นอยู่กับคุณธรรมของอำนาจที่มาจากประชาชน แต่ธรรมชาติของอำนาจที่ไม่ได้มาจากประชาชนย่อมไม่ตระหนักต่อเสรีภาพของประชาชน ประชาชนจึงควรสนับสนุนอำนาจอย่างแรก และตรวจสอบถ่วงดุลตลอดจนต่อต้านอำนาจอย่างหลัง

¹¹ ความรู้ความเข้าใจที่ไม่ทั่วถึงต่อเจตนารมณ์ของประชาชน การมีเสรีภาพ ความเท่าเทียม และประโยชน์ส่วนรวมย่อมไม่ทั่วถึงตามไปด้วย การปกครองโดยคนคนเดียวจึงไม่สอดคล้องกับธรรมชาติของสังคมมนุษย์ที่กว้างใหญ่ขึ้นในแง่นี้

การเมืองการปกครองนั้น รัฐธรรมนูญกำหนดให้อำนาจฝ่ายใดหรือสถาบันใดมากที่สุด อำนาจนั้นย่อมเป็นอำนาจที่ปกครองอำนาจอื่น ๆ

ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญของอังกฤษขณะนั้นจะพยายามต่อต้านและปิดกั้นไม่ให้ระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราช (absolute monarchy) เกิดขึ้นได้ง่ายๆ แต่กระนั้น รัฐธรรมนูญกลับให้อำนาจที่สำคัญทางการเมืองแก่กษัตริย์ไว้ เช่น นอกจากกษัตริย์จะมีอำนาจยับยั้งร่างกฎหมายที่เสนอโดยสภาสามัญชนแล้ว กษัตริย์ยังมีอำนาจกำหนดและให้ยศบรรดาศักดิ์และเงินบำเหน็จบำนาญแก่บรรดาขุนนาง สมาชิกรัฐสภา และบุคคลอื่นๆ ที่กษัตริย์พอใจได้ด้วย เป็นอาทิ (Paine, 1894d, p. 73-74)¹²

สำหรับ Paine ความเชื่อของชาวอังกฤษขณะนั้น ที่ว่า จะสามารถสร้างดุลยภาพทางอำนาจระหว่างกษัตริย์ ขุนนาง และสามัญชนได้อย่างลงตัวนั้น เป็นความเชื่อที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความมโหฬาร (pride) มากกว่าการตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุผล (reason) กล่าวคือ แม้ว่าปัจเจกบุคคล (individuals) ของชาวอังกฤษจะมีชีวิตที่ปลอดภัยและมั่นคงมากกว่าปัจเจกบุคคลในหลายประเทศ แต่อย่างไรก็ตาม ภายใต้บริบทของระบอบการปกครองตามรัฐธรรมนูญของอังกฤษขณะนั้น เจตจำนงของกษัตริย์กลับเปรียบเสมือนดังเป็นกฎหมายที่ใช้ปกครองของประเทศเลยทีเดียว ซึ่งอำนาจในลักษณะเช่นนี้ไม่แตกต่างอะไรกันมากกับที่ฝรั่งเศสขณะนั้น จะมีแตกต่างกันบ้างก็ตรงที่ในฝรั่งเศสนั้นคำสั่งที่ออกจากราชบัลลังก์ของกษัตริย์นั้นถือเป็นกฎหมายที่ใช้ปกครองประเทศได้โดยตรง ขณะที่ในอังกฤษนั้นกษัตริย์จะสื่อสารเจตจำนงผ่านไปยังรัฐสภาแล้วค่อยออกประกาศเป็นกฎหมายแทน กฎหมายที่ออกโดยรัฐสภาจึงเป็นกฎหมายของกษัตริย์มากกว่ากฎหมายของประชาชน ตรงนี้ในมิติเชิงประวัติศาสตร์การเมือง Paine ได้ชี้ให้เห็นเพิ่มเติมว่า เป็นเพราะบทเรียนจากกรณีจุดจบของกษัตริย์ Charles ที่ 1 (ค.ศ. 1600-1649) จึงทำให้กษัตริย์คนต่อ ๆ มาของอังกฤษได้ปรับตัวเชิงอำนาจและมีความเฉลียวฉลาดในการใช้อำนาจมากขึ้นเป็นอย่างมาก เช่น การใช้อำนาจผ่านรัฐสภา โดยเฉพาะสภาขุนนาง เป็นอาทิ (Paine, 1894d, p. 74)¹³

ด้วยเหตุนี้ Paine จึงเสนอว่า รัฐธรรมนูญที่ชอบธรรมควรเป็นรัฐธรรมนูญที่มาจากประชาชน และควรเป็นรัฐธรรมนูญของประชาชน (the constitution of the people) กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ รัฐธรรมนูญไม่ควรมาจากรัฐบาลและไม่ใช่อำนาจของรัฐบาล ซึ่งตามแนวคิดและแนวปฏิบัตินี้เท่านั้นจึงจะป้องกันไม่ให้รัฐบาลใช้อำนาจกดขี่ (oppressive) ประชาชนของตนเอง

ด้วยเหตุนี้ Paine จึงเสนอว่า รัฐธรรมนูญที่ชอบธรรมควรเป็นรัฐธรรมนูญที่มาจากประชาชน และควรเป็นรัฐธรรมนูญของประชาชน (the constitution of the people) กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ รัฐธรรมนูญไม่ควรมาจากรัฐบาลและไม่ใช่อำนาจของรัฐบาล ซึ่งตามแนวคิดและแนวปฏิบัตินี้เท่านั้นจึงจะป้องกันไม่ให้รัฐบาลใช้อำนาจกดขี่ (oppressive) ประชาชนของตนเอง

¹² เมื่อใดก็ตามที่อำนาจที่ไม่ได้มาจากประชาชนเหนือกว่าอำนาจที่มาจากประชาชน ความไม่เท่าเทียมกันในสังคมย่อมเกิดขึ้น

¹³ รัฐสภาที่ไม่เท่าเทียมจะนำมาซึ่งการกำหนดกฎหมายที่ไม่เท่าเทียม โดยเฉพาะในระบอบทราชาธิปไตยโดยบุคคลเดียวและระบอบทราชาธิปไตยโดยคณะบุคคลเพียงไม่กี่คน ที่กำหนดกฎหมายเพื่อประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้องเป็นที่ตั้ง

อนึ่ง หากเรายังอยู่ในรัฐที่มีสถานะที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมสำหรับการให้ความยุติธรรม (justice) แก่สมาชิกของรัฐ โดยเฉพาะหากเรายังคงสยบยอมต่ออิทธิพลของความลำเอียง ความไม่ยุติธรรมเสียเอง เราก็ไม่ควรไปทำหน้าที่ตัดสินรัฐอื่น ๆ ว่าดีหรือไม่ดี ในทำนองเดียวกัน การยึดมั่นถือมั่นในระบอบการปกครองตามรัฐธรรมนูญที่ไม่ยุติธรรม ย่อมเป็นสิ่งที่บดบังสติปัญญา เราไม่ให้สามารถมองเห็นรัฐธรรมนูญที่ยุติธรรมได้ (Paine, 1894d, p. 74-75)¹⁴

จากหลักการเชิงเหตุผลอันชอบธรรมทางทฤษฎีการเมืองที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น Paine ได้ชี้ให้เห็นถึงกรณีตัวอย่างระหว่างรัฐบาลแห่งอังกฤษกับชาวอาณานิคมในอเมริกา ว่า เมื่อมีความชัดเจนว่า รัฐบาลแห่งอังกฤษมีความเป็นทรราชต่อชาวอาณานิคมในอเมริกา ชาวอาณานิคมในอเมริกา ย่อมมีสิทธิในการกบฏต่อรัฐบาลทรราชแห่งอังกฤษ โดย Paine ได้เสนอต่อชาวอาณานิคมในอเมริกาว่า หากชาวอาณานิคมในอเมริกาต้องการจะปกครองตนเอง ต้องมองกลับไปทบทวนที่อังกฤษ กล่าวคือ ในอังกฤษกษัตริย์คือกฎหมาย ถ้าในอเมริกากฎหมายต้องเป็นกษัตริย์ และในอเมริกาก็ไม่ควร มีกษัตริย์อื่นใดอีกนอกจากกฎหมายที่มาจากประชาชน เพราะประชาชนคือผู้มีอำนาจสูงสุด ในการปกครองประเทศ ซึ่งกระทำการผ่านการปกครองโดยกฎหมายที่มาจากประชาชนเอง

การปกครองตนเองถือเป็นสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์เราทุกคน และการที่เราได้ร่วมกัน กำหนดรัฐธรรมนูญของเราเพื่อปกครองตนเองด้วยเจตจำนงของเราเองนั้น ย่อมมีความปลอดภัย และมั่นคงต่อเราเองกว่าการให้ผู้ที่เราไม่สามารถตรวจสอบถ่วงดุลใด ๆ ได้เลยอย่างรัฐบาลแห่ง อังกฤษมาเป็นคนกำหนดให้เรา และหากเราไม่ตระหนักที่จะร่วมกันปกครองตนเอง เราอาจตกอยู่ ภายใต้ใช้อำนาจของนักฉวยโอกาสบางคนหรือบางกลุ่มที่มุ่งจะถือครองอำนาจเพื่อแสวงหา ผลประโยชน์ส่วนตนโดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์และเสรีภาพของผู้อื่น และนั่นคือหนทางที่จะนำไปสู่ ระบอบทรราชในที่สุด (Paine, 1894d, p. 99-100)

ภายใต้ทรราชและระบอบทรราช ใครก็ตามที่มีความรักต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เราต้องมีความกล้าหาญพอที่จะต่อต้านทรราชและระบอบทรราช เพราะมันคือสิ่งที่ครอบงำและกดขี่ ผลประโยชน์และเสรีภาพของมนุษย์เรา และเราควรต้อนรับเพื่อนมนุษย์ที่ลี้ภัยมาจากทรราช ด้วยเช่นกัน (Paine, 1894d, p. 100-101)

Paine ชี้ให้เห็นว่า ในอดีตที่ผ่านมา การสร้างรูปแบบการปกครองของนานาประเทศส่วนใหญ่ ได้ปล่อยโอกาสในการกำหนดตนเองผ่านการกำหนดกฎหมายของตนเองหลุดมือไปไม่น้อย จึงทำให้ประชาชนในหลายประเทศต้องถูกปกครองด้วยกฎหมายที่พวกเขาเองไม่ได้กำหนด พวกเขาจึงมักจะได้กษัตริย์มาก่อน แล้วค่อยมาสร้างรูปแบบการปกครองภายหลัง ซึ่งสิ่งที่ควรจะเป็น คือ ต้องร่วมกันกำหนดกฎหมายของตนเองเพื่อกำหนดรูปแบบการปกครองร่วมกันก่อน แล้วค่อยเลือกตั้งตัวแทนมาทำหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดสำหรับการดำเนินการปกครองกันและกัน ดังนั้น เราจึงควรเรียนรู้ถึงความผิดพลาดและความบกพร่องจากอดีตเหล่านี้ และไม่ควรถูกปล่อยโอกาส ให้หลุดมือไปง่ายๆ สำหรับการกำหนดตนเองผ่านการกำหนดกฎหมายของตนเอง เพื่อจะได้ริเริ่ม สร้างรูปแบบการปกครองที่ถูกต้องและชอบธรรม (Paine, 1894d, p. 108)

¹⁴ การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบทรราชไปสู่ระบอบที่รัฐบาล รัฐธรรมนูญ และกฎหมายต่าง ๆ มาจากประชาชนเท่านั้น จึงจะสามารถสร้างหลักประกันได้ว่า เสรีภาพของประชาชนจะถูกปกป้อง ความไม่เท่าเทียมสำหรับประชาชนจะถูกต่อต้าน และประโยชน์ส่วนรวมของประชาชนจะถูกรักษา

ทั้งนี้ ในระดับปัจเจกบุคคล หากเราต้องการที่จะปกป้องเสรีภาพของตนเองให้ปลอดภัย และมั่นคง จำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องปกป้องแม้กระทั่งเสรีภาพของศัตรูเราให้ปลอดภัยและมั่นคง ด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะเสรีภาพจากการถูกกดขี่ เพราะหากเราละเว้นหรือละเมิดต่อหน้าที่ดังกล่าว เราจะเป็นผู้สร้างแบบอย่างแก่ผู้อื่นที่พวกเขาเองก็สามารถสร้างผลกระทบถึงตัวเราเอง ได้เช่นกัน (Paine, 1895k, p. 277)

ดังนั้น สำหรับ Paine ใครก็ตามที่ต่อต้านการใช้เหตุผลอันชอบธรรม เขาย่อมเป็นกบฏที่ไม่ชอบธรรมตั้งแต่แรก แต่ใครก็ตามที่ต่อต้านการใช้เหตุผลสำหรับสนับสนุนพระราช เขาย่อมเป็นกบฏที่ชอบธรรมและคู่ควรที่จะถูกเรียกว่าผู้พิทักษ์มากกว่า (Paine, 1894f, p. 179)

กล่าวโดยสรุป ในทัศนะของ Paine พระราช คือ สิ่งที่เป็นภัยอันตรายและทำลายเสรีภาพของประชาชน ทำลายความเท่าเทียมของประชาชน ทำลายความยุติธรรมของประชาชน ทำลายประโยชน์สุขส่วนรวมของประชาชน การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบพระราช ไปสู่ระบอบที่ประชาชนได้ปกครองตนเองจึงเป็นสิ่งที่ถูกต้องและชอบธรรม ดังนั้น เหตุผลอันชอบธรรมสำหรับสิทธิในการกบฏต่อพระราชในทฤษฎีการเมืองของ Paine คือ (1) เพื่อปกป้องเสรีภาพ (2) เพื่อต่อต้านความไม่เท่าเทียม (3) เพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองที่ไม่ยุติธรรม (4) เพื่อประโยชน์สุขส่วนรวม

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อสังเกตที่ควรนำมาพิจารณาเพิ่มเติมหกประเด็นด้วยกัน ดังนี้

ประเด็นแรก ในทางทฤษฎีการเมือง ความคิดของ Paine มีความคล้ายคลึง มีความแตกต่าง และมีความสัมพันธ์กับความคิดของนักคิดนักปรัชญาในยุคแห่งการรู้แจ้งของชาวยุโรปอย่างไร? กล่าวคือ Paine สนับสนุนการแบ่งแยกอำนาจคล้ายคลึงกับ Montesquieu แต่ Montesquieu เสนอถึงการแบ่งแยกอำนาจระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ ขณะที่ Paine เสนอถึงการแบ่งแยกอำนาจระหว่างกษัตริย์ ขุนนาง และสามัญชน Montesquieu ชื่นชมระบบการปกครองของอังกฤษในยุคสมัยนั้น แต่ Paine กลับชี้ให้เห็นว่าระบบการปกครองของอังกฤษในยุคสมัยนั้นมีความบกพร่องทั้งด้านเสรีภาพ ความเท่าเทียม และความยุติธรรม เช่น ด้วยการมีมุมมองเชิงประวัติศาสตร์ที่ยาวนานและลึกซึ้ง Paine ชี้ให้เห็นว่า ภายใต้ระบบการปกครองของอังกฤษในยุคสมัยนั้น อำนาจฝ่ายนิติบัญญัติและอำนาจฝ่ายบริหารหรืออำนาจของกษัตริย์และอำนาจของรัฐสภานั้นไม่ได้แยกออกจากกันอย่างแท้จริง หากแต่มีความทับซ้อนกันอยู่ และความสมดุลของอำนาจในระบอบกษัตริย์นั้นเป็นไปได้ที่จะบรรลุผลสำเร็จ เพราะผู้ที่คอยตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจของกษัตริย์อย่างแท้จริงก็มีแต่เพียงสามัญชนเท่านั้น แม้สามัญชนจะเชื่อถือรัฐสภาได้มากกว่ากษัตริย์ก็ตาม ดังนั้น สำหรับ Paine การแบ่งแยกอำนาจไม่มีทางเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริงในระบอบกษัตริย์ สำหรับ Montesquieu คุณธรรมสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งในระบอบกษัตริย์และในระบอบมหาชนรัฐ แต่สำหรับ Paine คุณธรรมสามารถเกิดขึ้นได้ในระบอบมหาชนรัฐเท่านั้น

แนวคิดสัญญาทางสังคมหรือสัญญาประชาคมของ Paine มีความคล้ายคลึงกับแนวความคิดของ Hobbes Locke และ Rousseau แต่สำหรับ Hobbes Locke และ Rousseau เชื่อว่าต้นกำเนิดของสัญญาทางสังคมนั้นมีสถานะที่เป็นเชิงลบ กล่าวคือ มีที่มาจากการที่มนุษย์เรามีความปรารถนาที่จะป้องกันตัวเองออกจากสภาวะอนาธิปไตยหรือสงคราม ขณะที่ Paine เชื่อว่าต้นกำเนิดของสัญญาทางสังคมมีสถานะที่เป็นเชิงบวก กล่าวคือ มีที่มาจากการที่มนุษย์เราต้องการมารวมตัวกันเพื่อสร้างบ้านของตนเอง สร้างสังคม สร้างเมืองให้น่าอยู่ยิ่งขึ้น เพราะมนุษย์เกิดมาพร้อมกับสัญญาตามธรรมชาติ สัญญาดั้งเดิมของมนุษย์จึงเป็นสัญญาระหว่างปัจเจกบุคคลกับสังคม ไม่ใช่สัญญาระหว่างปัจเจกบุคคลกับรัฐบาล Locke อ้างเหตุผลเกี่ยวกับสิทธิในการปฏิบัติภายใต้กรอบความคิดของระบอบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ แต่ Paine อ้างเหตุผลเกี่ยวกับสิทธิในการปฏิบัติภายใต้กรอบความคิดของระบอบมหาชนรัฐ ขณะที่ Hobbes ไม่สนับสนุนการปฏิบัติ Locke มองว่ารัฐบาลในยุคแรก ๆ เป็นรัฐบาลกษัตริย์ แต่ Paine มองว่ารัฐบาลในยุคแรก ๆ เป็นรัฐบาลมหาชนรัฐ Paine เชื่อว่า สันติภาพขึ้นอยู่กับ การปกป้องและการเผยแพร่คุณค่าเกี่ยวกับอธิปไตยของชาติ ความเป็นอิสระ และการตัดสินใจได้ด้วยตนเองอย่างแท้จริง ในขณะที่สงครามขึ้นอยู่กับความอิจฉาของผู้มีอำนาจ ความคิดของ Paine ประสบความสำเร็จในทางปฏิบัติในอเมริกา แต่อย่างไรก็ตาม มันไม่ได้ประสบความสำเร็จในทางปฏิบัติในอังกฤษเท่าใดนัก (Wilson & Ricketson, 1989, p. 128-133)

ประเด็นที่สอง คือ ในประวัติศาสตร์ทฤษฎีการเมืองตะวันตก ประเภทหรือลักษณะของความเป็นทรราชมีมากกว่าที่ Paine นำเสนอไว้หรือไม่ อย่างไร? กล่าวคือ จากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า Paine เองยังมองว่า ทรราชที่มนุษย์ชาติเคยเผชิญมามีแค่ 2 ประเภท คือ (1) ทรราชโดยคนคนเดียว (the one) ซึ่งตัวแสดงหลักก็คือ กษัตริย์ และ (2) ทรราชโดยคณะบุคคลเพียงไม่กี่คน (the few) ซึ่งตัวแสดงหลักก็คือ บรรดาชนชั้นสูงหรือขุนนาง แต่มีทรราชอีกประเภทที่สำคัญที่เขาไม่มองไม่เห็น ซึ่งก็คือ ทรราชโดยคนส่วนใหญ่ (the many) หรือ ทรราชเสียงข้างมาก (the tyranny of the majority) นั่นเอง

กล่าวคือ อันที่จริงแล้วมนุษยชาติได้เคยเผชิญกับทรราชเสียงข้างมากมานับตั้งแต่มยุครบราณแล้ว และจนถึงปัจจุบันก็ยังต้องเผชิญอยู่เช่นกัน (Nyirkos, 2018) โดย ทรราชเสียงข้างมากคือ สภาวะที่คนฝ่ายเสียงข้างมากในสังคมกดขี่คนฝ่ายเสียงข้างน้อยอย่างไร้เหตุผล ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 2 ลักษณะ ได้แก่ (1) ทรราชเสียงข้างมากโดยกฎหมาย ซึ่งมักจะกระทำผ่านสถาบันการเมืองต่าง ๆ ของรัฐ และ (2) ทรราชเสียงข้างมากโดยสังคม ซึ่งมักจะกระทำผ่านมติความคิดเห็นและอารมณ์ความรู้สึกที่แพร่หลายของคนส่วนใหญ่ในสังคม ทั้งนี้ ทรราชเสียงข้างมากโดยสังคมหรือทรราชเสียงข้างมากโดยมติความคิดเห็นและอารมณ์ความรู้สึกที่แพร่หลายของคนส่วนใหญ่ในสังคมนี้เองที่เป็นทรราชประเภทที่มนุษยชาติหลีกเลี่ยง แก้ไข และหาทางออกได้ยากกว่าทรราชประเภทอื่น ๆ (ศักดิ์สิทธิ์ ฆารเลิศ, 2564ก)

ตัวอย่างเช่น มติความคิดเห็นและอารมณ์ความรู้สึกที่แพร่หลายในทางศาสนา เป็นอาทิ ซึ่งสำหรับประเด็นทางศาสนา แม้ Paine จะไม่ได้ชี้ให้เห็นและกล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า การกระทำที่ผิดทางศาสนาของคนส่วนใหญ่ในสังคมที่กระทบต่อเสรีภาพของปัจเจกบุคคลมีความเป็นทรราชเสียงข้างมาก แต่เขาก็เคยกล่าวไว้ในทำนองที่ใกล้เคียงอยู่บ้าง เช่น เขากล่าวว่า ในบรรดา

การปกครองแบบทรราชที่กดขี่มนุษยชาติ การปกครองแบบทรราชในทางศาสนานั้นถือเป็นสิ่งที่เลวร้ายกว่าการปกครองแบบทรราชประเภทอื่น ๆ มาก เพราะมันสามารถครอบงำทั้งความคิดและการกระทำของมนุษยชาติไว้ได้ทั้งในโลกที่มนุษย์ยังมีชีวิตอยู่และกระทั่งในความคิดเกี่ยวกับโลกหลังความตาย (Paine, 1896, p. 211) ซึ่งเขามองว่า ความคิดที่ต้องการจะปกครองผู้อื่นแม้กระทั่งในโลกหลังความตายนั้นเป็นความคิดที่ไร้สาระและอวดดีที่สุดในบรรดาการปกครองแบบทรราชทั้งหมด (Paine, 1894L, p. 278)

ประเด็นที่สาม คือ ในประวัติศาสตร์ทฤษฎีการเมืองตะวันตก แนวคิดเรื่องสิทธิในการกบฏต่อทรราชมีมาก่อน Paine หรือไม่ อย่างไร? กล่าวคือ ในประวัติศาสตร์ทฤษฎีการเมืองตะวันตก Thomas Aquinas นักปรัชญาและทฤษฎีการเมืองชาวอิตาลีแห่งศตวรรษที่ 13 คือผู้บุกเบิกแนวคิดดังกล่าวนี้ ที่ว่า ประชาชนมีสิทธิโดยธรรมชาติที่จะกบฏต่อรัฐบาลทรราช ซึ่งปรากฏในงานเขียนของเขาที่ชื่อ *Summa Theologica* (1485) เป็นอาทิ โดย Aquinas ได้พัฒนาแนวคิดดังกล่าวมาจากแนวคิดเรื่องทรราชของ Aristotle โดยเฉพาะจากงานเขียนที่ชื่อ *Politics* เป็นอาทิ

ต่อมาคือ John Locke นักปรัชญาและทฤษฎีการเมืองชาวอังกฤษแห่งศตวรรษที่ 17 ซึ่งปรากฏในงานเขียนของเขาที่ *The Second Treatise of Government* (1690) อย่างไรก็ตาม แนวคิดที่ว่าประชาชนมีสิทธิโดยธรรมชาติที่จะกบฏต่อรัฐบาลทรราชของ Locke มีความแตกต่างจาก Aquinas ตรงที่ การกบฏที่ชอบธรรมของ Aquinas นั้นอ้างอิงอยู่กับแนวคิดเรื่องศีลธรรมจากพระเจ้าและการความเป็นบาปทางศาสนา ซึ่งแนวคิดดังกล่าวจะจำกัดเรื่องการกบฏที่ชอบธรรมให้เป็นเรื่องเฉพาะของชนชั้นสูงกลุ่มเล็กๆ ในสังคม ขณะที่การกบฏที่ชอบธรรมของ Locke ถูกกระจายอำนาจให้ประชาชนคนธรรมดาสามารถมีส่วนร่วมในการกบฏที่ชอบธรรมได้ โดยอ้างอิงอยู่กับแนวคิดเรื่องสัญญาประชาคม ไม่ใช่จากศีลธรรมที่พระเจ้ากำหนดให้ กล่าวคือ เมื่อรัฐบาลกดขี่เสรีภาพของประชาชนคนธรรมดา นั่นถือว่ารัฐบาลได้ละเมิดต่อข้อตกลงตามสัญญาประชาคม ประชาชนจึงมีสิทธิโดยธรรมชาติที่จะกบฏต่อรัฐบาลทรราช (Dipiero, 2017, pp. 607-609)

ประเด็นที่สี่ คือ จากที่ผลการวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่า งานเขียนที่ชื่อ *Common Sense* ของ Paine คืองานเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการอธิบายถึงเหตุผลอันชอบธรรมสำหรับสิทธิในการกบฏต่อทรราชมากที่สุดในบรรดางานเขียนทั้งหมดของเขา แล้ว *Common Sense* มีอิทธิพลทางความคิดต่อผู้คนและบริบทการเมืองในขณะนั้นมากน้อยแค่ไหน อย่างไร? กล่าวคือ หลังจากที่ Paine ได้ตีพิมพ์ *Common Sense* ออกมาในรูปแบบจุลสารเล่มเล็ก มันได้จุดประกายความคิดเกี่ยวกับอิสระภาพและเสรีภาพในหมู่ประชาชนชาวอเมริกา ซึ่งเป็นอาณานิคมของอังกฤษอยู่ในขณะนั้น และได้เปลี่ยนภูมิทัศน์ทางการเมืองของชาวอเมริกาจนเกิดกลุ่มขบวนการผู้รักชาติขึ้น และพวกเขาต้องการเป็นอิสระภาพจากรัฐบาลอังกฤษขณะนั้นโดยเร็ว ในช่วงเวลาไม่กี่เดือนหลังการตีพิมพ์ มีชาวอเมริกาชื่อ *Common Sense* ของ Paine ไปอ่านนับแสนเล่ม และโดยรวมแล้วกว่าครึ่งล้านเล่มในช่วงปี ค.ศ. 1776 ขณะที่ประชากรในขณะนั้นมีทั้งหมดประมาณสองถึงสามล้านคน จึงทำให้ช่วงเวลานั้น *Common Sense* กลายเป็นงานเขียนที่มียอดขายมากที่สุดเท่าที่เคยมีมาในประวัติศาสตร์อเมริกา ณ ช่วงเวลานั้น และไม่เคยมีงานเขียนส่วนตัวชิ้นใดของใครที่สามารถดึงดูดและสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ชาวอเมริกาได้มากขนาดนี้มาก่อน นอกจากนี้ *Common Sense* ไม่ได้เป็นเพียงแก่นสารแห่งขั้นตอนสำคัญในการเดินทางไปสู่อิสรภาพของอเมริกา แต่ยังเป็นรากฐานทางความคิดที่สำคัญของประชาธิปไตยสมัยใหม่ในอเมริกาอีกด้วย (Kiger, 2023; Moss & Wilson, 1997)

ประเด็นที่ห้า คือ ตามกรอบแนวคิดและทฤษฎีเสรีภาพทางการเมืองว่าด้วยเสรีภาพเชิงลบ (negative liberty) และเสรีภาพเชิงบวก (positive liberty) แนวคิดเรื่องสิทธิในการกบฏต่อพระราชของ Paine สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีใด อย่างไร? กล่าวคือ เสรีภาพเชิงลบ คือ ความไร้ซึ่งข้อจำกัดใด ๆ จากสิ่งกีดขวางหรือการบังคับควบคุมจากภายนอก นั่นคือ เมื่อบุคคลอื่น ๆ สังคม และรัฐไม่เข้ามาแทรกแซงเรา เสรีภาพเชิงลบจึงเกี่ยวข้องกับพื้นที่ซึ่งปัจเจกบุคคลมีอิสรภาพที่จะกระทำการใด ๆ โดยไม่ถูกบังคับจากผู้อื่น (ศักดิ์สิทธิ์ ชารเลศ, 2564ข) ขณะที่ เสรีภาพเชิงบวก คือ ความเป็นไปได้ที่จะกระทำหรือการกระทำได้จริงในลักษณะที่เราสามารถควบคุมชีวิตของเราเองได้ และบรรลุเป้าหมายพื้นฐานของเราเองได้ ดังนั้น เสรีภาพเชิงบวกจึงเกี่ยวข้องกับการมีทรัพยากรและอำนาจในการดำเนินการเพื่อดำเนินชีวิตตามวิถีทางใดวิถีทางหนึ่ง หรือบรรลุการตระหนักรู้บางอย่างในตนเอง ซึ่งมีเป้าหมายในการเอื้อประโยชน์หรือสนับสนุนให้ปัจเจกบุคคลมีอิสรภาพผ่านมาตรการของรัฐและสังคม (ศักดิ์สิทธิ์ ชารเลศ, 2565ก) ดังนั้น แนวคิดเรื่องสิทธิในการกบฏต่อพระราชของ Paine จึงสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีเสรีภาพทางการเมืองว่าด้วยเสรีภาพเชิงลบมากกว่าเสรีภาพเชิงบวก¹⁵

ประเด็นที่หก คือ ในมุมมองระดับสากล ปัจจุบันสิทธิในการกบฏต่อรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตยสามารถมีเหตุผลอันชอบธรรมได้หรือไม่ อย่างไร? กล่าวคือ จากผลการวิจัย ชี้ให้เห็นว่า สำหรับ Paine รัฐบาลคือสิ่งที่มนุษย์เรานั้นรวมตัวกันสร้างขึ้นเอง ขณะที่ความมั่นคงและความปลอดภัยจากความทุกข์ยากของมนุษย์เราคือเป้าหมายของการทำหน้าที่ของรัฐบาล รัฐบาลที่สามารถให้ความมั่นคงและความปลอดภัยแก่มนุษย์เราจึงเป็นรัฐบาลที่ควรปรารถนา และรัฐบาลที่ถูกต้องชอบธรรมต้องเป็นรัฐบาลที่ปกป้องเสรีภาพของประชาชน

ทั้งนี้ ในมุมมองระดับโลกของยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะในมิติของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บทบาทหน้าที่ขององค์การระหว่างประเทศที่มีต่อเรื่องดังกล่าวได้มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่น ในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (United Nations Security Council หรือ UNSC) มีมติที่แสดงออกถึงความชอบธรรมอย่างท่วมท้นของรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตยต่อนานาประเทศ ซึ่งได้แสดงออกมาใน 3 วิธีทาง คือ (1) การประณามกลุ่มติดอาวุธที่ปฏิเสธที่จะปฏิบัติตามหรือมีส่วนร่วมในกระบวนการทางประชาธิปไตย (2) การสนับสนุนอย่างแน่วแน่ต่อรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย และ (3) การประณามการก่อกบฏหรือการรัฐประหารต่อรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย ที่แม้จะกระทำสำเร็จก็ตาม และสำหรับ UNSC การกบฏต่อรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตยนั้นถือเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายระหว่างประเทศ

¹⁵ สำหรับรายละเอียดของความแตกต่างระหว่างแนวคิดและทฤษฎีเสรีภาพทางการเมืองว่าด้วยเสรีภาพเชิงลบกับเสรีภาพเชิงบวก สามารถศึกษาเพิ่มเติมได้ที่ ศักดิ์สิทธิ์ ชารเลศ. (2565ข). ความคิดทางการเมืองของอัสยาห์ เบอร์ลิน : ว่าด้วยความแตกต่างระหว่างเสรีภาพเชิงลบกับเสรีภาพเชิงบวก. รายงานการประชุม การประชุมวิชาการระดับชาติเครือข่ายการศึกษาวิชัยและความสัมพันธ์ทางวิชาการด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ครั้งที่ 6. คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. 579-589.

ตัวอย่างเช่น ในกรณีประเทศแองโกลา (Angola) ช่วงทศวรรษที่ 1980-1990 ได้มีคู่ขัดแย้งทางการเมืองอยู่ด้วยกัน 3 ฝ่าย ได้แก่ (1) กลุ่ม National Union for the Total Independence of Angola หรือ UNITA (2) กลุ่ม the People's Movement for the Liberation of Angola หรือ MPLA และ (3) the National Liberation Front of Angola หรือ FNLA พวกเขาทั้ง 3 กลุ่ม ได้ก่อสงครามที่โหดร้ายขึ้น ในปี ค.ศ. 1991 ประชาคมโลกได้เรียกร้องให้ UNSC เข้าช่วยเหลือแองโกลา UNSC จึงได้เข้าแทรกแซงและเรียกร้องให้แองโกลาจัดตั้งรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย ต่อมาในปี ค.ศ. 1992 MPLA ได้รับการเลือกตั้งให้เป็นเสียงข้างมากในรัฐสภา แต่ก่อนหน้าที่จะมีการเลือกตั้ง MPLA ได้ใช้เสรีภาพในการแสดงออกทางการเมืองจนเป็นเหตุให้ UNITA และ FNLA ต้องลงมือสังหารหมู่ชาว MPLA เพราะความขุ่นเคืองใจ การสังหารหมู่ดังกล่าวได้กลายเป็นชนวนเหตุให้เกิดสงครามกลางเมืองหลายปี อย่างไรก็ตาม หลังการเลือกตั้ง แม้ว่า MPLA จะมีส่วนในการยุยงให้เกิดความขัดแย้งดังกล่าวจริง แต่ UNSC เห็นว่า กลุ่มหรือพรรคที่แพ้การเลือกตั้งต้องมีขันติธรรม และต้องยอมรับผลการเลือกตั้งอย่างไว้ใจ ซึ่งก็คือ UNITA และ FNLA ต่อมา UNSC ได้ประณามการใช้ความรุนแรงของ UNITA และ FNLA และให้ยอมรับสิทธิอันชอบธรรมของรัฐบาลที่นำโดย MPLA แม้ในเวลาต่อมาความรุนแรงจะเกิดขึ้นอยู่เรื่อย ๆ แต่ UNSC ก็ยังคงยืนยันที่จะสนับสนุน MPLA ในฐานะรัฐบาลที่มาจากประชาชนเสียงข้างมากตามประชาธิปไตย และเรียกร้องให้มีการประณามและลงโทษผู้นำ UNITA และ FNLA เพื่อทอนให้เห็นถึงการยืนยันในหลักการการจัดการความขัดแย้งของ UNSC

หรือในกรณีประเทศคองโก (Congo) ช่วงทศวรรษที่ 2010 ที่การเลือกตั้งได้เกิดขึ้นหลังจากสงครามกลางเมืองที่ยืดเยื้อโดยได้รับความช่วยเหลือจาก UNSC แต่พรรค People's Party for Reconstruction and Democracy หรือ PPRD ซึ่งมี Joseph Kabila เป็นผู้นำ แม้จะชนะการเลือกตั้งในปี ค.ศ. 2006 และได้เป็นรัฐบาล แต่ รัฐบาล PPRD ก็ไม่สามารถควบคุมกลุ่มกบฏที่ปฏิบัติการอย่างต่อเนื่องภายในพรมแดนของคองโกได้ แต่อย่างไรก็ตาม UNSC ก็ยังคงยืนยันที่จะอยู่ฝ่ายรัฐบาล PPRD ในฐานะที่เป็นรัฐบาลที่มาจากประชาชนเสียงข้างมากตามระบอบประชาธิปไตย

หรือในกรณีการก่อกบฏและรัฐประหารในประเทศมอริเตเนีย (Mauritania) ประเทศเฮติ (Haiti) และประเทศกินี-บิสเซา (Guinea-Bissau) ที่แม้การกบฏต่อรัฐบาลที่มาจากประชาชนเสียงข้างมากตามระบอบประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จในการโค่นล้มรัฐบาล UNSC ก็ได้ประณามผู้กระทำความผิดในการก่อกบฏดังกล่าวอย่างก้องกังวานและเป็นเอกฉันท์ เพราะสำหรับ UNSC ไม่มีเหตุผลอันชอบธรรมสำหรับผู้กระทำผิดต่อรัฐบาลที่มาจากประชาชนเสียงข้างมากตามระบอบประชาธิปไตย และ UNSC ก็ได้เรียกร้องให้มีการฟื้นฟูระบอบประชาธิปไตยอย่างสม่ำเสมอในประเทศดังกล่าว (Dipiero, 2017, pp. 620-622)

ข้อเสนอแนะต่อมนุษยชาติ

1. รัฐบาลและรัฐธรรมนูญที่ใช้ในการปกครองประเทศต้องมาจากประชาชน รัฐธรรมนูญต้องมีเนื้อหาสาระที่มาจากเจตนารมณ์ของประชาชน และต้องเป็นของประชาชน
2. ประชาชนต้องไม่ปล่อยให้รัฐบาลฉวยโอกาสกำหนดรัฐธรรมนูญโดยไม่คำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชน เพราะรัฐธรรมนูญเป็นของประชาชน ไม่ใช่ของรัฐบาล

3. ประชาชนต้องหลีกเลี่ยงสภาวะที่ต้องสยบยอมต่ออิทธิพลของความความไม่ยุติธรรมในการกำหนดรัฐธรรมนูญที่จะใช้ในการปกครองประเทศ
4. ประชาชนต้องไม่ปล่อยให้ผู้ที่ประชาชนไม่สามารถตรวจสอบถ่วงดุลใด ๆ ได้เลยเป็นผู้แทนในการกำหนดกฎหมายและนโยบายสาธารณะของประเทศ
5. ประชาชนที่ต้องการจะปกป้องเสรีภาพของตนเองให้ปลอดภัยและมั่นคง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปกป้องแม้กระทั่งเสรีภาพของผู้ที่เห็นต่างจากตนเองให้ปลอดภัยและมั่นคงด้วยเช่นกัน เพื่อไม่ให้เป็นแบบอย่างแก่คนอื่น ๆ ที่เหลือ เพราะผลของการกระทำของประชาชนทุกคนต่างก็สามารถส่งผลกระทบต่อกันและได้ทั้งสิ้น

บรรณานุกรม

- พิศาล มุกตารัตน์. (2557). *บนเส้นทางความคิดทางการเมืองจากคำพยากรณ์มหาวิทยาลัยสุโขทัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สุโขทัย. โครงการส่งเสริมการแต่งตำรา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิกิจ สุขสำราญ. (2565). *ตัวบทกับการศึกษาปรัชญาการเมือง. เอกสารการสอนชุดวิชาปรัชญาการเมือง*. สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วีระ สมบูรณ์. (2561). *ทฤษฎีการเมืองกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ*. WAY of BOOK.
- ศักดิ์สิทธิ์ ชารเลิศ. (2564ก). *ปรัชญาการเมืองเพื่อเสรีนิยมประชาธิปไตย: ว่าด้วย จอห์น สจ๊วต มิลล์กับการต่อต้านทรราชเสียงข้างมาก*. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศักดิ์สิทธิ์ ชารเลิศ. (2564ข). *เสรีภาพเชิงลบคืออะไร: บทวิเคราะห์อิสยาห์ เบอร์ลิน*. วารสารการบริหารปกครอง มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์, 10(2), 112-133.
- ศักดิ์สิทธิ์ ชารเลิศ. (2565ก). *แนวคิดที่ว่าด้วยเสรีภาพเชิงบวกของอิสยาห์ เบอร์ลิน*. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา, 10(2), 237-254.
- ศักดิ์สิทธิ์ ชารเลิศ. (2565ข). *ความคิดทางการเมืองของอิสยาห์ เบอร์ลิน: ว่าด้วยความแตกต่างระหว่างเสรีภาพเชิงลบกับเสรีภาพเชิงบวก*. รายงานการประชุม การประชุมวิชาการระดับชาติเครือข่ายการศึกษาวิจัย และความสัมพันธ์ทางวิชาการด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ครั้งที่ 6. คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. 579-589.
- สมบัติ จันทรวงศ์. (2565). *แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับการศึกษาปรัชญาการเมือง. เอกสารการสอนชุดวิชาปรัชญาการเมือง*. สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Beiner, R. (2014). *Political Philosophy: What It Is and Why It Matters*. Cambridge University Press.
- Cogan, J. E. (2020). *Chasing Utopia: The Evolution of Tyranny*. (n.p.), 302 BOOKS.
- Dipiero, J. (2017). The common law of rebellion. *Georgetown Journal of International Law*, 48(2), 605-633. https://link.gale.com/apps/doc/A5065_74675/GPS?u=thruru&sid=bookmark-GPS&id=b77f2bb7

- Kiger, P. J. (2023). How Thomas Paine's 'Common Sense' Helped Inspire the American Revolution. <https://www.history.com/news/thomas-paine-common-sense-revolution>.
- Leopold, D., & Stears, M. (eds.). (2008). *Political theory: methods and approaches*. Oxford University Press.
- Nyirkos, T. (2018). *The Tyranny of the Majority: History, Concepts, and Challenges*. Routledge.
- Moss, J., & Wilson, G. (1997). Common Sense. *Literature and Its Times: Profiles of 300 Notable Literary Works and the Historical Events that Influenced Them (Vol. 1: Ancient Times to the American and French Revolutions (Prehistory-1790s))*. pp. 71-77. <https://link.gale.com/apps/doc/CX2875100023/GPS?u=threru&sid=bookmark-GPS&xid=e6bf4ef8>.
- Paine, T. (1894a). The Magazine in America (1775). In Moncure Daniel Conway (ed.), *The Writings of Thomas Paine, I (1774-1779)*. G. P. Putnam's Sons.
- Paine, T. (1894b). New Anecdotes of Alexander the Great (1775). In Moncure Daniel Conway (Ed.), *The Writings of Thomas Paine, I (1774-1779)*. G. P. Putnam's Sons.
- Paine, T. (1894c). An Occasional Letter on The Female Sex (1775). In Moncure Daniel Conway (ed.), *The Writings of Thomas Paine, I (1774-1779)*. G. P. Putnam's Sons.
- Paine, T. (1894d). Common Sense (1776). In Moncure Daniel Conway (ed.), *The Writings of Thomas Paine, I (1774-1779)*. G. P. Putnam's Sons.
- Paine, T. (1894e). The Forester's Letters (1776). In Moncure Daniel Conway (ed.), *The Writings of Thomas Paine, I (1774-1779)*. G. P. Putnam's Sons.
- Paine, T. (1894f). The American Crisis (1776-1783). In Moncure Daniel Conway (ed.), *The Writings of Thomas Paine, I (1774-1779)*. G. P. Putnam's Sons.
- Paine, T. (1894g). Emancipation of Slaves (1780). In Moncure Daniel Conway (ed.), *The Writings of Thomas Paine, II (1774-1779)*. G. P. Putnam's Sons.
- Paine, T. (1894h). A Letter Addressed to the Abbe Raynal (1782). In Moncure Daniel Conway (ed.), *The Writings of Thomas Paine, II (1774-1779)*. G. P. Putnam's Sons.
- Paine, T. (1894i). Dissertations on Government (1786). In Moncure Daniel Conway (ed.), *The Writings of Thomas Paine, II (1774-1779)*. G. P. Putnam's Sons.
- Paine, T. (1894j). Answers to Four Questions on the Legislative and Executive Powers (1791). In Moncure Daniel Conway (ed.), *The Writings of Thomas Paine, II (1774-1779)*. G. P. Putnam's Sons.

- Paine, T. (1895n). Letters to the Citizens of the United States (1802). *The Writings of Thomas Paine, III* (1791-1804). G. P. Putnam's Sons.
- Paine, T. (1894k). Address and Declaration (1791). In Moncure Daniel Conway (ed.), *The Writings of Thomas Paine, II* (1774-1779). G. P. Putnam's Sons.
- Paine, T. (1894l). The Rights of Man (1791-1792). In Moncure Daniel Conway (ed.), *The Writings of Thomas Paine, II* (1774-1779). G. P. Putnam's Sons.
- Paine, T. (1895a). the Republican Proclamation (1791). *The Writings of Thomas Paine, III* (1791-1804). G. P. Putnam's Sons.
- Paine, T. (1895b). To the authors of Le Républicain (1791). *The Writings of Thomas Paine, Vol. III* (1791-1804). G. P. Putnam's Sons.
- Paine, T. (1895c). To the Attorney General (1792). *The Writings of Thomas Paine, III* (1791-1804). G. P. Putnam's Sons.
- Paine, T. (1895d). Letter Addressed to the Addressers, on the Late Proclamation (1792). *The Writings of Thomas Paine, III* (1791-1804). G. P. Putnam's Sons.
- Paine, T. (1895e). Anti-Monarchy (1792). *The Writings of Thomas Paine, III* (1791-1804). G. P. Putnam's Sons.
- Paine, T. (1895f). Reasons for Preserving the Life of Louis Capet (1793). *The Writings of Thomas Paine, III* (1791-1804). G. P. Putnam's Sons.
- Paine, T. (1895g). Declaration of Rights (1793). *The Writings of Thomas Paine, III* (1791-1804). G. P. Putnam's Sons.
- Paine, T. (1895h). Appeal to the Convention (1794). *The Writings of Thomas Paine, III* (1791-1804). G. P. Putnam's Sons.
- Paine, T. (1895i). The Memorial to Monroe (1794). *The Writings of Thomas Paine, III* (1791-1804). G. P. Putnam's Sons.
- Paine, T. (1895j). Letter to George Washington (1796). *The Writings of Thomas Paine, III* (1791-1804). G. P. Putnam's Sons.
- Paine, T. (1895k). Dissertation on first principles of government (1795). *The Writings of Thomas Paine, III* (1791-1804). G. P. Putnam's Sons.
- Paine, T. (1895l). The Constitution Of 1795. Speech in The French National Convention. *The Writings of Thomas Paine, III* (1791-1804). G. P. Putnam's Sons.
- Paine, T. (1895m). From the Castle in the Air, to the Little Corner of the World (1797). *The Writings of Thomas Paine, III* (1791-1804). G. P. Putnam's Sons.
- Paine, T. (1896). the Age of Reason (1794). *The Writings of Thomas Paine, IV* (1791-1804). G. P. Putnam's Sons.

- Paine, T. (1896). the Age of Reason (1794). *The Writings of Thomas Paine, IV* (1791-1804). G. P. Putnam's Sons.
- Strauss, L. (1959). *What is political philosophy and other studies*. Greenwood Press.
- Wilson, J. D., & Ricketson, W. F. (1989). *Thomas Paine, Updated ed. Twayne's United States Authors Series 301*. Twayne Publishers.